

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальної та практичної психології

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Збірник наукових праць викладачів та студентів

Випуск 1

Житомир
Вид-во ЖДУ ім. І.Франка
2015

*Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №5 від 11.12.2015р.)*

Рецензенти:

- С.М. Симоненко** – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського
- В.О. Климчук** – кандидат психологічних наук, професор кафедри психології Українського Католицького Університету
- Л.П.Бутузова** – кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та педагогічної психології Житомирського державного університету імені Івана Франка

П49 Прикладні аспекти психології особистісного зростання. Збірник наукових праць студентів та викладачів. Випуск 1. / За ред. Л.П. Журавльової, Н.Ф. Портницької, Ю.Ю. Дем'янчук. – Житомир, Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 2015. – 130 с.

У збірнику наукових праць «Прикладні аспекти психології особистісного зростання» представлені результати науково-дослідної діяльності викладачів кафедри та результати роботи студентських психологічних гуртків та проблемних груп.

Статті подано в авторській редакції.

ЧИННИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

1.	Гавриловська К. Психологічна складова нормативно-правової регуляції поведінки особистості.....	6
2.	Дем'янчук Ю. Використання методів арт-терапії у роботі практичного психолога.....	9
3.	Котлова Л. Психологічний аналіз учбових конфліктів.....	11
4.	Котлова Л., Саух Т. Теоретичний аналіз факторів задоволеності шлюбом подружжя.....	15
5.	Кириченко В. Психологія споживчої поведінки.....	17
6.	Кулаковський Т. Формування підприємницьких компетенцій як завдання практичної психології.....	24
7.	Литвинчук А. Місце емпатії в структурі екологічної самосвідомості особистості.....	29
8.	Мазяр О. Психологічний експеримент І.О. Сікорського.....	33
9.	Можаровська Т. Особливості розвитку екологічної свідомості у підлітковому віці.....	35
10.	Фальковська Л. Архетип справедливості в українських казках.....	37
11.	Шмиглюк О., Зарицька Б. Теоретичний аналіз проблеми самосвідомості у психологічній науці.....	40

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ВІКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

12.	Гавриловська К., Скрицька К. Чинники формування інтернет - залежності в юнацькому віці.....	43
13.	Гавриловська К., Шаховець Ю. Особливості емоційної сфери дітей з синдром Дауна.....	45
14.	Котлова Л., Бродовська А. Аналіз результатів дослідження прояву шкільної тривожності молодших школярів з різним рівнем навчальної успішності.....	47
15.	Котлова Л., Дідківська В. Зв'язок рівня комунікативності та інтернет – залежності в юнацькому віці.....	49
16.	Кирильчук І. Дослідження ціннісної сфери школярів при переході з молодших до середніх класів.....	51
17.	Кириченко В., Яцинюк Д. Психологічні особливості споживчої поведінки молоді.....	57
18.	Портницька Н., Войцехівська Ю. Гендерні особливості	

	стратегіальних тенденцій розвитку творчих здібностей у молодшому підлітковому віці.....	60
19.	Портницька Н., Долінчук І. Порівняльний аналіз ефективності опитувальників та психосемантичних методів у вивченні образу майбутнього подружнього партнера у юнацькому віці.....	64
20.	Портницька Н., Хомутовська О. Особливості прояву самостійності підлітків залежно від стилю материнського виховання.....	67
21.	Портницька Н., Чупріна С. Образ ідеальної дитини у свідомості батьків підлітків.....	69
22.	Савиченко О., Манілов Ю. Вікові особливості сприймання політичної реклами.....	71

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ РАКУРС

23.	Весельська А. Вплив особистісних характеристик на розуміння музичних творів.....	75
24.	Гавриловська К., Зверева І. Особливості мотиваційної сфери військовослужбовців.....	78
25.	Гавриловська К., Опанчук Т. Психосемантичні характеристики образу кохання у масовій свідомості.....	80
26.	Гавриловська К., Роїк І. Порівняльний аналіз емоційних станів молодих матерів із різним соціальним статусом.....	83
27.	Котлова Л., Драган С. Аналіз гендерних особливостей ставлення до грошей у студентському середовищі.....	86
28.	Котлова Л., Гарбовська І. Порівняльний аналіз ставлення чоловіків та жінок до поняття «конфлікт».....	88
29.	Котлова Л., Ковальчук В. Динаміка професійної мотивації студентів-психологів першого і п'ятого курсів.....	92
30.	Котлова Л., Ковтун В. Дослідження рівня комунікативної компетентності студентів-психологів 1 та 3 курсу	94
31.	Котлова Л., Осіпчук Л. Дослідження стилів поведінки в конфліктній ситуації в студентів з різним соціометричним статусом у групі.....	98
32.	Кириченко В., Божук І. Ефективність використання елементів еротики у рекламі.....	100
33.	Мазяр О., Міліневська Е. Суперечності між декларованими цінностями та реальною поведінкою студентів гуманітарних спеціальностей.....	102

34.	Савиченко О., Дубова С. Розвиток мотивації досягнення студентів в умовах неформальної освіти.....	106
35.	Тичина І., Листопадська М. Професійний вибір в уявленнях сучасних старшокласників.....	108

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ТА СУПРОВОДУ

36.	Гречуха І. Ціннісна підтримка літературно обдарованих старшокласників: на прикладі роботи українських та польських літературних осередків.....	112
37.	Дем'янчук Ю., Шмиглюк О. Структура психологічного портрету дитини у роботі з проєктивними техніками.....	116
38.	Загурська І. Кризові моменти в розвитку самооцінки першокласників.....	118
39.	Кирильчук І., Черняєва В. Психометрична характеристика тесту визначення рівня навчально-пізнавальної активності студентів ВНЗ.....	122
40.	Тичина І., Байдюк А., Жигун Ю., Кухарчук В., Лобода О. Рефлексія досвіду тренінгової роботи з дітьми, що потребують корекції розумового розвитку.....	125

установку по відношенню до оточуючого середовища [6]. При збереженні елементів суб'єктифікації на цьому етапі, вона вже не є визначальним фактором у ставленні до зовнішніх об'єктів, а інтенсивність цього ставлення є найнижчою серед усіх періодів онтогенезу.

У цьому віці змінюється сфера прояву ставлення до навколишнього середовища, коли притаманний підлітку прагматизм реалізується у практичній сфері.

Список використаних джерел

1. Аверин В. А. Психология детей и подростков / Аверин В. А. — СПб : Изд-во В. А. Михайлов, 1998. — 379 с.
2. Байярд Р. Т., Байярд Д. Ваш беспокойный подросток / Байярд Р. Т., Байярд Д. ; пер. с англ. — М. : Просвещение, 1991. — 224 с.
3. Выготский Л. С. Педология подростка // Собр. соч.: в 6-ти т. — М.: Педагогика, 1984. — Т. 4: Детская психология. — С. 5-242.
4. Глебов В. В. Экологическая психология : Учебное пособие / В. В. Глебов — М. : РУДН, 2008. — 243 с.
5. Дерябо С. Д. Экологическая психология: Диагностика экологического сознания / С. Д. Дерябо ; Акад. пед и соц. наук, Моск. психол.-соц. ин-т. — М. : МПСИ, 1999. — 310 с.
6. Дерябо С. Д. Экологическая психология и педагогика [Электронный ресурс] / Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология. — Ростов-на-Дону : Изд-во Феникс, 1996. — 480с. — Режим доступа: mir.zavantag.com.
7. Львовичкіна А. М. Основи екологічної психології: Навч. посібник / Львовичкіна А. М. — К. : МАУП, 2004. — 136 с.
8. Медведев В. И. Экологическое сознание : учебное пособие / В. И. Медведев, А. А. Алдашева; 2-е изд. — М. : Логос, 2001. — 384 с.
9. Скребець В. О. Екологічна психологія: Навч. посібник / Скребець В. О. — К. : МАУП, 1998., 144 с.

Людмила Фальковська
*старший викладач кафедри
соціальної та практичної психології*

АРХЕТИП СПРАВЕДЛИВОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ КАЗКАХ

В аналітичній психології архетип розглядається як універсальна початкова вроджена психічна структура, що утворює зміст колективного несвідомого, представлена в образах і мотивах сновидінь, в загальнолюдській символіці міфів, казок тощо. Ці колективні універсальні моделі, що виникають з колективного несвідомого є основним змістом релігій, міфології, легенд та казок.

Серед найважливіших понять міфології древніх народів є поняття справедливості. Усім древнім народам властиві оповідки, що описують втілення справедливості у богах (Маат – у єгипетських міфах; Астрея, Діке, Феміда, Фідес та інші – у давньогрецьких тощо). Доступна форма міфу формувала належний авторитет, визнання справедливості як імперативу, а, з появою права, закріплювала її цінність у правосвідомості народів. Міфологія як найбільш дієвий засіб регуляції світосприйняття людства на ранніх стадіях розвитку пояснювала основи божественного суду та легітимізувала соціальні норми.

Природа справедливості важко вловима - дискурс справедливості може виникнути тільки тоді, коли ситуація, в якій він виникає, є несправедливою і викликає невдоволення. Людина споконвічно потребує справедливості як критерію оцінки взаємодії з іншими людьми, тому у колективному несвідомому архетип справедливості присутній у соціальних та оживає у сучасних політичних міфах.

В українській традиції буденне розуміння справедливості складається з уявлень про правду, порядок, рівність, честь. Вербальні засоби казкового матеріалу презентують фольклорне розуміння правди *прямо* та *опосередковано*. *Прямі індексації* здійснюються за допомогою слів, словосполучень, речень з відповідними значеннями, а *опосередковані* - транслують культуро-правову інформативність через тексти, що можна прийняти на віру чи піддати сумніву; фіксують викликані певними фактами емоцій; оцінюють та співвідносять уявлення про правду та реалії життя.

Поняття "правда" відтворює дух української ментальності. У казках поняття "правда", індексоване відповідним іменником, реалізується у різних значеннях: правда як реальність; правда як те, що треба перевірити; колективно визнана правда; правда як достовірність, підтверджена очевидцем подій; момент правди, зафіксований діячем чи наратором; правда як засіб маніпуляцій; правда як те, що протиставляється брехні, неправді [1].

Для адекватного розуміння й опису правди в казку часто залучають її семантичного протичлена – неправду, що фіксуються такими одиницями у тексті як "неправда", "брехня", "брехати", "обман", "обманювати", вказуючи на деформацію істини. Опозиція "правда-неправда" ("правда-кривда", де "кривда" виступає у значенні "неправда", "несправедливість" [2]) складає центральну культуро-правову дихотомією казок.

Фіксація у казках неправди супроводжується розкриттям мотивів, реакції протесту скривдженого суб'єкта. Переживання, пов'язані з відсутністю перспектив реалізації індивідуальних потреб

та інтересів із-за недосконалих умов життя (неправди, несправедливості, кривди обману), спонукають героїв до пошуку способів відновити справедливість, тому жанрові казки «Язиката Хвеська», "Про правду і кривду", «Піп-чаклун», «Небилиці» та інші пропонують інтерпретацію неправди як дотепу, вигадки, що дозволяє досягти бажаного через хитрощі та метикуватість героя. Легітимація вигадки як засобу відновлення справедливості й захисту інтересів сторони, правами якої було знехтувано, отримує народне осмислення у казках.

Така культуро-правова амбівалентність, представлена у фольклорі, не викликає когнітивного дисонансу у масовій свідомості, оскільки легітимізує відновлення та розширення кола морально-правових можливостей осіб, що заслуговують на добре життя.

Механізм використання неправди як дотепу, який дає шанс відстояти право на належне, створює внутрішні умови – готовність до певного виду правової поведінки відповідно до перцептивної, мотиваційної та легітимаційної позиції особистості.

Архетип справедливості як архаїчна складова правосвідомості скеровує:

- індивідуальне вироблення суб'єктом власної шкали цінностей і конструктів у сприйманні та оцінці нормативно-правових ситуацій, з якими стикається повсякчас – *перцептивна* складова;
- бажання, інтереси, пріоритети, ініціативу та відповідальність у виборі вчинку – *мотиваційна* складова;
- міру визнання та прийняття норм права, правової системи як такої, що здатна забезпечити лад та правду – *легітимаційна* складова особистісної позиції.

Водночас у народному розумінні кривда є близькою до злочину, який важко викрити, оскільки з'ясування правди потребує зацікавленості сторін, вольових рішень, дієвих вчинків, долання перешкод, випробувань тощо, що знаходить своє відображення у неоднозначному ставленні українців до правої системи.

Список використаних джерел

1. Лавриненко С.Т. Лінгвокультурна презентація категорії "правда" в українських народних казках / С. Т. Лавриненко // Мовні і концептуальні картини світу. - 2013. - Вип. 46(2). - С. 290-300. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mikks_2013_46\(2\)__38.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mikks_2013_46(2)__38.pdf)
2. Федоренко Т.О. Правда і кривда: Засоби мовної виразності – антоніми / Т.О. Федоренко // Культура слова: Республ. Міжвід. Збірн. Наук. праць. – 1980. – Вип.18. – С.36-41.

Збірник наукових праць викладачів та студентів

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Випуск 1

Укладачі Журавльова Л.П., Портницька Н.Ф., Дем'янчук Ю.Ю.

Художнє оформлення обкладинки Кириченко В.В.